

1980. – 184 s.

4. **Symonenko V.D.** Professionalnaia orientatsiia uchashchykhisia v protsesse trudovoho obuchenia: Knyha dlia uchytelia / V.D.Symonenko / – M.: Prosveshchenye, 1985. – 223 s.

5. **Turchynskaia K.M.** Proforyentatsiia vo vspomohatelnoi shkole / K.M.Turchynskaia/ – K.: Radianska shkola, 1976. – 127 s.

6. **Khokhlyna O.P.** Psikhologo-pedahohichni osnovy korektsiinoi spriamovanosti trudovoho navchannia uchniv z vadamy rozumovoho rozvytku / O.P.Khokhlyna / – K.: Pedahohichna dumka, 2000. – 286 s.

Левицкий В.Э. К вопросу об организации профориентационной работы и профессионально-трудового обучения в специальной школе для детей с нарушенным интеллектом

Статья содержит результаты изучения вопроса реализации в специальной школе процесса профориентационной работы и соответствующего профессионально-трудового обучения. Рассматривается методика и формы проведения, описываются и анализируются ошибки и недостатки реализации. Выясняется роль специальной школы как центра профориентационной работы и ее возможности в оптимизации сложной ситуации социальной адаптации выпускников с недостатками интеллектуального развития что сложилась на сегодняшний день. Указывается на зависимость между социально трудовой адаптацией детей с нарушенным интеллектом и способностью к социальному приспособлению; своеобразием психофизических особенностей; реакциями на собственные нарушения; степенью и характером дефекта; временем возникновения нарушений психофизического развития; отношением общества к таким лицам; социально-экономическим укладом общества; географическими условиями проживания, состоянием семьи; специально организованной учебой и воспитанием; уровнем развития медицины и дефектологической науки; уровнем подготовки к жизни и труду в процессе коррекционно-направленного школьного и семейного воспитания; условиями трудоустройства по месту работы выпускников.

Ключевые слова: дети с нарушенным интеллектом, профориентационная работа, профессиональная информация, социальная адаптация, профессиональная учеба, специальная школа.

Levitskiy V.E. To the question about recommendations to organization of professionally work and professionally-labour studies at special school for children with the broken intellect

The article contains the results of study of question of realization at special school of process of professionally orientation work and corresponding professionally-labour studies. Methodology and forms of realization are examined, errors and lacks of realization are shined and analysed. The role of the special school turns out as to the cell of professionally orientation work and her possibility in optimization of difficult situation from social adaptation of graduating students flawly intellectual development that folded for today. Specified on dependence between sociallabour by adaptation children with the broken intellect and capacity for social adaptation; by originality of psychical and physical features; by reactions on own violations; by a degree and by character defect; sometimes origin of violations of psychical and physical development; by attitude of society toward such persons; by the socio-economic mode of society; by the geographical terms of residence, state of family; specially by organized studies and education; by the level of development of medicine and correction science; by the level of preparation to life and labour in the process of the correction-directed school and domestic education; by the terms of employment at the place of work of graduating students.

Key words: to put with the broken intellect, professionally orientation work, professional information, social adaptation, professional studies, special school.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2015 р.

Статтю прийнято до друку 20.04. 2015 р.

Рецензент: д. пед. наук, професор Миронова С.П.

УДК: 376-056.36:331

Лісова Л.І.

**ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ У ПРЦЕСІ НАВЧАННЯ
СТОЛЯРНОЇ СПРАВИ**

У статті розглянуто особливості фізичної працездатності дітей з вадами інтелекту у процесі навчання столярної справи. Працездатності цієї категорії дітей має велике значення, оскільки їхня майбутня професійна діяльність здебільшого буде пов'язана саме з фізичними навантаженнями. З аналізу наукової літератури встановлено, що розумово відсталі учні не можуть вибрати оптимальний темп робочих рухів при виконанні трудових дій. У них порушена координація рухів, у наслідок чого спостерігається відхилення від правильності виконання операцій. Ефективність виконання трудових операцій, а отже, і фізична працездатність пов'язується з типологічними властивостями учнів. Вищезгадані фактори великою мірою залежать від сили м'язів кисті правої та лівої руки. Що й спонукало нас до проведення замірів м'язової сили обох рук учнів допоміжної школи до і після роботи. За результатами проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що впливають на фізичну

працездатність дитини індивідуальний спосіб виконання операційно-технологічних дій, вибір раціональних прийомів і способів дій, стомлюваність, загальний стан розвитку моторики.

Ключові слова: моторика, м'язовий тонус, працездатність, розумова відсталість, трудова діяльність, темп робочих рухів.

У зв'язку зі зміною суспільно-економічних відносин у нашій країні особливо гострою є проблема трудового навчання випускників спеціальних освітніх закладів для дітей з вадами інтелекту, її розв'язання значною мірою залежить від підвищення ефективності їх професійно-трудового навчання.

Результати теоретичного аналізу наукових праць вказують на те, що питання психологічного і педагогічного аспектів трудового навчання та виховання розумово відсталих учнів були предметом дослідження І.Д. Бега, Є.О. Білевича, В.І. Бондаря, Г.М. Дульнева, С.Д. Макслменка, Г.М. Мерсіянової, С.П. Мирського, Н.П. Павлової, В.Г. Пінського, К.М. Туринської, О.П. Хохліної, В.Д. Шадрікова, М.Р. Щукіната ін.

Проблема працездатності цієї категорії дітей має велике значення, оскільки їхня майбутня професійна діяльність здебільшого буде пов'язана саме з фізичними навантаженнями.

Ця проблема, в тих чи інших аспектах, розглядалася вітчизняними вченими у галузі корекційної педагогіки. Безвідносно до профілю навчання підкреслюється важливість індивідуального способу діяльності при виконанні операційно-технологічних дій для оптимізації фізичної працездатності. (О.П.Хохліна) [5].

В.І. Бондар зазначає, що “допомога вчителя, в основному полягає в тому, щоб спонукати учнів до вибору раціональних прийомів і способів дій, порівняння виробу із зразком, відшукування помилок, виправлення їх” [1, с. 13].

Встановлено, що розумово відсталі учні не можуть вибрати оптимальний темп робочих рухів при виконанні трудових дій. У них порушена координація рухів, у наслідок чого спостерігається відхилення від правильності виконання операцій. Ефективність виконання трудових операцій, а отже, і фізична працездатність пов'язується з типологічними властивостями учнів.

С.Л. Мирський [4 с.3-8] виділяє три групи властивостей, які характеризують трудову діяльність учнів.

1. Цільова сторона – збір та об'єднання вихідних даних про трудову операцію, планування та зміна планів дай при їх виконанні.

2. Виконавча сторона – включає в себе властивості, які мають відношення до зміни предмета, з яким працює учень, а також співвідношення дій та реальних результатів (самоконтроль), тут важливу роль відіграє зорова, слухова і рухова система, які беруть участь в самоконтролі.

3. Енергетична сторона – сюди відносяться властивості, які проявляються в емоціях, почуттях, волі, стомлюваності, мотивах учня. Відзначається, що енергетичну сторону великою мірою визначає працездатність учнів, під якою розуміється здатність виконувати роботу упродовж певного часу, зберігаючи 2 кількісні та якісні показники.

Оскільки ця педагогічна типологія має спрямованість на диференційований підхід до учнів, то С.Л. Мирський [4] виділяє два рівні в кожній з вищевказаних сторін: низький, тобто такий, при жому ефективно навчання, а отже, формування оптимальної фізичної працездатності може відбутися тільки за умови систематичного застосування диференційованого підходу. Другий рівень розвитку такий, що відповідає більш високим здібностям, що дає змогу вчителю працювати з класом фронтально. Таким чином, автор, маючи на увазі три групи властивостей і в кожній із них по два рівні розвитку, розрізняє 8 типологічних груп дітей з вадами розумового розвитку за можливостями трудового навчання. Він підкреслює, що цей поділ є умовним та значною мірою динамічним.

До першої групи він відносить школярів, які справляються із завданням під час фронтальної роботи вчителя з класом та мають достатню працездатність та самоконтроль.

До другої групи належать діти, у яких більше порушена цільова сторона і меншою мірою виконавча та енергетична, у цієї групи дітей часто виникають проблеми з плануванням виконуваних операцій.

Третя група дітей – це ті, у яких порушена цільова та енергетична сторона діяльності при більш-менш збереженій виконавчій.

Четверта група характеризується порушенням цільової та виконавчої сторони при порівняно збереженій працездатності.

П'ята група – це ті діти, в яких переважають недоліки процесів працездатності на тлі добре розвинутих цільових та енергетичних сторін.

Шоста група охоплює учнів, у яких порушена працездатність на тлі задовільного розвитку цільової та енергетичної сторін.

До сьомої групи належать діти, у яких порівняно глибоке порушення енергетичної та виконавчої сторони поєднано із збереженою цільовою.

Восьма група об'єднує тих дітей, у яких спостерігається порушення всіх сторін трудової діяльності.

На нашу думку, запропонована С.Л. Мирським типологія дітей з вадами розумового розвитку повинна бути орієнтиром при розробці тих методів, прийомів, принципів, які мають відношення до оптимізації фізичної працездатності дітей.

Зокрема, С.Л. Мирський звертає увагу на те, що виправлення недоліків, властивих розумово відсталим дітям, можна розглядати як найефективніший шлях вирішення навчально-виховних завдань [4].

Питання оптимізації працездатності учнів допоміжної школи висвітлюються в дослідженні С.М. Вайнруб, Г.М. Плешканівської. [2 с. 19-37]. Автори розглядають питання особливостей працездатності розумово відсталих дітей, її оптимізації та на цій основі удосконалення уроків трудового навчання. Звертається увага на правильну організацію режиму праці та відпочинку на заняттях професійно-трудоного навчання в шкільних майстернях. На їх думку для підтримки оптимальної працездатності на уроках ручної праці потрібно застосовувати різні види праці: предметно-практичний, вимірювально-обчислювальний, художній, мовленнєвий, при цьому покращується рухливість нервових процесів, підвищується точність і координація рухів, працездатність. Щодо останнього, то в дослідженнях авторів стверджується, що у дітей, які мають ступінь дебільності спостерігається відставання моторики у порівнянні з нормально розвинутими ровесниками. Недотримання темпу і плавності рухів розумово відсталих дітей пов'язані з недоліками екстрапірамідних компонентів рухів, унаслідок чого однією з основних особливостей моторики у цієї категорії дітей є порушення управління складними руховими діями.

Спосіб виконання тієї чи іншої складної рухової дії, очевидно, буде залежати і від морфологічних особливостей розумово відсталих дітей. Автори цього дослідження відзначають, що у значної частини розумово відсталих школярів (22,5-30 % проти 8-12 % у нормально розвинутих) виявлено дисгармонійний фізичний розвиток. При цьому підкреслюється, що більшість обстежених учнів допоміжних шкіл належали до групи з низьким та нижче середнього фізичним розвитком і тільки 23-30% хлопчиків та дівчаток мали середній фізичний розвиток. У розумово відсталих дітей не виявлено чіткого прояву ліворукості, що відображає домінуючу установку головного мозку на виконання свідомих цільових дій. В деяких однорідних клінічних групах результати досліджень С.М. Вайнруб, Г.М. Плешканівської [2] показали, що рухові властивості змінювались від сильного моторного відставання (на 2-3 роки) до незначного моторного випередження. Ця обставина, на думку авторів, вимагає обережного підходу до середньостатистичних даних. Звідси випливає, що при виборі методів та прийомів корекційної роботи, а також оптимізації фізичної працездатності потрібно опиратися передусім на результат індивідуальних досліджень рухових якостей конкретного учня.

Таким чином, можна зробити висновок, що дані обстеження моторики учнів допоміжної школи виявляють або рівень її розвитку, або ступінь її відставання і здебільшого ніяк не корелюють з рівнем інтелекту. І тільки при важких формах органічного враження головного мозку, за даними П.Я. Гальперіна [3 с. 15-25], можна виявити залежність між станом моторики та рівнем інтелекту. З огляду на це дослідження моторики мало що давало для діагностики психічного стану дитини, тому й інтерес до вивчення її особливостей був незначний. Автор підкреслює, що клініко-патофізіологічні структури порушень розвитку моторної сфери зумовлені патологією різних відділів нервової системи. Зокрема спостерігається порушення тону ритму, утворення первинних автоматизмів, виразних рухів, а також сила

і точність рухів та формування предметних дій. Велике значення має порушення тону, оскільки він відіграє вирішальну роль у формуванні рухів, їх стійкості, стабільності, пластичності. У старшому віці, порушення тону м'язів негативно впливає на працездатність, здатність до навчання в цілому. Логічно припустити, що і оптимізація фізичної працездатності на уроках трудового навчання великою мірою буде залежати від стану м'язів, оскільки, наприклад, при патологічному гіпотонусі швидко настає втома рук, швидка загальна втома, знижується рівень уваги. Подібні порушення виникають при гпертонусі. В дітей-олігофренів, у яких патологія головного мозку має підкіркову локалізацію, спостерігається порушення темпу: ритму рухів, при чому порушення темпу виявляється передовсім у загальмованості рухів.

Отже, на основі аналізу наукових джерел ми виділяємо такі важливі фактори, які впливають на фізичну працездатність дітей з вадами інтелекту.

- 1.Індивідуальний спосіб виконання операційно-технологічних дій О.П. Хохліна [5].
- 2.Вибір раціональних прийомів і способів дій В.І. Бондар [1].
- 3.Стомлюваність С.А. Мирський [4].
- 4.Стан розвитку моторики Є.М Байнруб, Г.М Плешканівська [2].

Ми виходимо з того, що вищезгадані фактори великою мірою залежать від сили м'язів кисті правої та лівої руки. В свою чергу сила є функціональною характеристикою рухової активності і показником загального фізичного розвитку. На нашу думку, це обґрунтовано ще й тим, що сила кистей рук відіграє значну роль у будь-якому виді фізичної діяльності. У практиці метод визначення сили кисті застосовують як тест для визначення рівня загального фізичного розвитку людини.

Нами проведено заміри м'язової сили обох рук до і після роботи учнів. У дослідженні брали участь 33 школярі віком – 12-13 років, що навчаються у Кам'янець-Подільському багатопрофільному навчально-реабілітаційному центрі, Хотинській загальноосвітній (допоміжній) спецшколі-інтернат № 1, Чернівецькій спеціальній загальноосвітній школі-інтернат № 4 для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку (допоміжна школа). Оскільки операція стругання деревини охоплює більшість напрямків руху руки, то в ній беруть участь тією чи іншою мірою всі м'язи кисті руки, тому вибір досліджуваних, які навчаються за профілем "Столярна справа", є обґрунтованим.

При проведенні дослідження діти працювали без перерви 5-7хв. Для вимірювання сили кисті рук ми використали ручний пружинний динамометр Колена. Проводили по три спроби виміру до і після фізичного навантаження (табл. 1).

Таблиця 1 Результати вимірів сили кистей правої та лівої руки

К-ть дітей № п/п	Фонові заміри								Заміри після навантаження								Права IP	Ліва IP	КР	
	Права рука				Ліва рука				Права рука				Ліва рука							
	Спроба			М	Спроба			М	Спроба			М	Спроба			М				
	1	2	3		1	2	3		1	2	3		1	2	3					
1	22	21	24	22,3	22	22	22	22	21	22	22	21	22	20	21	21	21	3,0	4,6	0,7
2	25	25	26	25,3	24	25	24	24,3	25	24	25	24,6	24	24	23	23,6	23,6	1,4	1,5	2,0
3	23	23	24	23,3	23	23	21	22,3	23	22	24	23	23	21	21	21,6	21,6	0,6	1,6	2,1
4	21	24	25	23,3	19	19	21	19,6	22	23	24	23	19	18	20	19	19	0,6	1,5	9,0
5	29	27	27	27,6	25	24	26	25	28	28	27	27,6	23	24	26	24,3	24,3	0,0	2,0	4,9
6	25	25	26	25,3	25	26	24	25	25	24	25	24,6	22	25	23	23,3	23,3	1,4	3,5	0,6
7	25	27	28	26,6	24	23	25	24	24	26	28	26	21	23	25	23	23	1,1	2,1	5,1
8	21	23	24	22,6	18	19	20	19	21	23	23	22	19	18	21	19,3	19,3	1,3	0,7	8,6
9	23	25	24	24	19	19	21	19,6	20	21	23	21	20	19	20	19,6	19,6	6,6	0,0	10,0
10	23	26	28	25,6	20	20	20	20	23	27	25	25	21	19	20	20	20	1,1	0,0	12,2
11	27	27	26	26,6	23	22	25	23,3	25	25	25	25	22	21	25	22,6	22,6	0,0	1,5	6,6
12	30	29	30	29,6	30	30	29	29,6	30	28	29	29	29	27	30	28,6	28,6	1,0	1,7	0,0
13	22	25	26	24,3	20	19	20	19,6	23	21	23	22,3	21	18	20	19,6	19,6	4,3	0,0	10,7
14	25	27	27	26,3	21	24	23	22,6	24	26	27	25,6	23	22	23	22,6	22,6	13	0,0	7,9
15	26	26	27	26,3	22	23	24	23	27	23	26	25,3	21	24	23	22,6	22,6	1,9	1,8	6,6

16	23	23	24	23,3	20	21	21	20,6	22	23	24	23	22	20	20	20,6	0,6	0,0	6,1
17	27	27	25	26,3	21	23	22	22	26	27	24	25,6	20	19	22	20,3	1,3	4,0	8,9
18	28	29	30	29	26	26	26	26	28	28	29	28,3	26	25	26	25,6	1,2	0,7	5,4
19	29	27	29	27	20	21	20	20,3	26	25	26	25,6	18	20	19	19	20,6	0,3	14,1
20	22	22	20	21,3	18	18	19	18,3	22	21	20	21	20	18	18	18,6	0,7	0,8	4,3
21	27	29	32	26	24	23	24	23,6	25	27	29	27	24	22	24	23,3	-1,8	0,6	4,8
22	25	27	26	26	24	22	25	23,6	25	26	26	25,6	23	21	24	22,6	0,7	2,1	4,8
23	23	25	27	25	22	24	21	22,3	21	23	25	23	18	23	22	21	4,0	3,0	5,7
24	24	26	26	25,3	24	21	25	23,3	24	25	26	25	25	21	21	22,6	0,6	1,5	4,1
25	26	28	27	27	23	25	24	24	24	25	25	2,6	23	24	24	23,6	4,6	0,8	5,8
26	27	27	27	27	21	21	22	21,3	26	25	26	25,6	20	22	20	20,6	2,6	1,6	11,8
27	27	30	29	28,6	25	25	26	25,3	27	29	28	28	23	23	23	23	1,0	4,7	6,1
28	29	30	30	29,6	27	26	27	26,6	28	27	28	27,6	25	27	26	26	3,5	1,1	5,3
29	23	26	26	25	20	21	20	20,3	23	22	24	23	19	21	20	20	4,1	0,7	10,3
30	25	27	26	26	25	24	24	24,3	23	25	25	24,3	20	24	21	21,6	3,3	4,8	3,3
31	27	26	28	27	27	28	28	27,6	27	26	26	26,3	25	25	28	26	1,3	2,9	-1,0
32	25	25	26	25,3	24	23	26	24,3	25	24	25	24,6	25	24	25	24,6	1,4	-0,6	2,0
33	28	26	27	27	26	25	27	26	25	26	26	25,6	26	24	25	25	2,6	1,9	1,8

Де, М – середні значення сили правої та лівої рук.

IP – індекс реактивності, показник, що характеризує зміну сили (правої, лівої) руки після даного фізичного навантаження

$$IP = \frac{M_{\text{фон.}} - M_{\text{нав}}}{M_{\text{фон.}} + M_{\text{нав}}} \cdot 100$$

Визначається за формулою (1) ,окремо для правої та лівої руки.

КА – коефіцієнт асиметрії, величина, що характеризує різницю сили між правою та лівою руками.

$$KA = \frac{M_{\text{пр.}} - M_{\text{л.}}}{M_{\text{пр.}} + M_{\text{л.}}} \cdot 100$$

Визначається за формулою (2)

(у даному дослідженні визначений тільки для фонових вимірів)

Групові значення IP та КА подано відповідно у таблицях 2, 3.

Таблиця 2 Значення індексу реактивності для правої та лівої руки

Значення IP для правої та лівої руки в межах:									Кількість учнів
1		2		3		4			
-2 – 0		0,1 – 1,9		2 – 3,9		4 - >			
<i>пр</i>	<i>л</i>	<i>пр</i>	<i>л</i>	<i>пр</i>	<i>л</i>	<i>пр</i>	<i>л</i>	<i>пр</i>	
3	6	19	16	6	7	5	4	33	

Таблиця 3 Значення коефіцієнту асиметрії для фонових вимірів

Значення КА для фонових вимірів			Кількість учнів
1	2	3	
-2 – 0	0,1 – 6	6,1 - >	
2	17	14	33

В результаті підсумкового аналізу матеріалів дослідження нами було визначено, що в межах індексу реактивності 0,1-3,9 знаходиться приблизно 75 % показників, звідси випливає, що 23-25 дітей з 33 мають достатній фізичний розвиток та працездатність для виконання даної роботи (стругання деревини протягом 5-7 хв.).

У 4-5 дітей настає більш значна втомлюваність, і в такій ж кількості дітей втомлюваність не настає; у 2 учнів результати покращуються.

В межах індексу реактивності 0,1-1,9 спостерігається зниження сили правої руки після навантаження, очевидно, це пояснюється тим, що, функції правої руки під час роботи з рубанком є більш значимими.

Аналізуючи значення коефіцієнту асиметрії для фонових вимірів, ми констатуємо, що приблизно у 51-55 % дітей вияв праворукості є порівняно незначним (межі КА 0,1-6); у 43-45 % праворукість виражена більшою мірою, в однієї дитини КА = 0,0 та один учень є лівшею.

Отже, вищеназвані фактори, що впливають на фізичну працездатність дитини, зокрема індивідуальний спосіб виконання операційно-технологічних дій, вибір раціональних прийомів і способів дій, стомлюваність, загальний стан розвитку моторики, корелюють з величиною м'язової сили кистей рук. З метою оптимізації фізичної працездатності дітей з вадами інтелекту, на нашу думку доцільним є:

1. корекційним педагогам проводити тестування психомоторики (рухів, мимовільних реакцій, дій) на початку навчального року.

2. при проведенні уроків столярної справи враховувати отримані дані з метою оптимальної організації періоду роботи та відпочинку під час заняття.

На нашу думку це сприятиме оптимізації фізичної працездатності дітей з вадами інтелекту.

Використана література:

1. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності / В.І. Бондар. – К.: Радянська школа, 1988. – 128 с.
2. Вайнруб Е.М., Плешкановская Г.М. Оптимизация работоспособности учащихся вспомогательной школы / Е.М. Вайнруб, Г.М. Плешкановская. – К.: Радянська школа, 1989. – 96 с.
3. Гальперин П.Я. К исследованию интеллектуального развития ребенка / П.Я. Гальперин // Вопросы психологии. – 1969. – № 1. – С. 15-25.
4. Мирский С.Д. Трудовая подготовка учащихся и выпускников вспомогательной школы в новых экономических условиях / С.Д. Мирский // Дефектология. – 1994. – № 4. – С. 3-8.
5. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розвитку „Педагогічна думка“ // О.П. Хохліна. – К.: Освіта, 2000. – 216 с.

References:

1. Bondar V.I. Pidhotovka uchniv dopomizhnoi shkoly do samostiinoi trudovoi diialnosti / V.I. Bondar. – K.: Radianska shkola, 1988. – 128 s.
2. Vainrub E.M., Pleshkanovskaia H.M. Optymyzatsiya rabotosposobnosti uchashchykhsia vspomohatelnoi shkoly / E.M. Vainrub, H.M. Pleshkanovskaia. – K.: Radianska shkola, 1989. – 96 s.
3. Halperyn P.Ia. K yssledovaniyu yntellektualnoho razvytyia rebenka / P.Ia. Halperyn // Voprosy psykholohyy. – 1969. – № 1. – S. 15-25.
4. Myrskiy S.D. Trudovaia podhotovka uchashchykhsia y vypusknikov vspomohatelnoi shkoly v novykh ekonomycheskykh uslovyakh / S.D. Myrskiy // Defektolohiya. – 1994. – № 4. – S. 3-8.
5. Khokhlina O.P. Psykholoho-pedahohichni osnovy korektsiinoi spriamovanosti trudovoho navchannia uchniv z vadamy rozvytku „Pedahohichna dumka“ // O.P. Khokhlina. – K.: Osvita, 2000. – 216 s.

Лисова Л.И. Особенности физической работоспособности детей с нарушениями интеллекта при обучении столярного дела

В статье рассмотрены особенности физической работоспособности детей с нарушениями интеллекта при обучении столярного дела. Работоспособность этой категории детей имеет большое значение, поскольку их будущая профессиональная деятельность в основном будет связана именно с физическими нагрузками. Из анализа научной литературы установлено, что умственно отсталые учащиеся не могут выбрать оптимальный темп рабочих движений при выполнении трудовых действий. У них нарушена координация движений, в результате чего наблюдается отклонение от правильности выполнения операций. Эффективность выполнения трудовых операций, а следовательно, и физическая работоспособность связывается с типологическими свойствами учеников. Вышеупомянутые факторы во многом зависят от силы мышц кисти правой и левой руки. Что побудило нас к проведению замеров мышечной силы обеих рук учащихся вспомогательной школы до и после работы. По результатам проведенного исследования мы пришли к выводу, что влияют на физическую работоспособность ребенка индивидуальный способ выполнения операционно-технологических действий, выбор рациональных приемов и способов действий, утомляемость, общее состояние развития моторики.

Ключевые слова: моторика, мышечный тонус, работоспособность, умственная отсталость, трудовая деятельность, темп рабочих движений.

Lisova L.I. Features of the physical performance of children with low intelligence in learning carpentry business

In the article the features of physical capacity of children with impaired intelligence in learning carpentry business. Disability this category of children is important, because their future professional activity is mostly connected with physical activity.

From the analysis of the scientific literature found that mentally retarded students can not choose the optimal rate of labor movements in the performance of labor action. They have broken motor coordination, in consequence of which there is a deviation from the correct operations. The effectiveness of labor operations, and thus physical performance is associated with the typological features of students. The above factors largely depend on the strength of hand muscles right and left hand. What prompted us to conduct measurements of muscle strength of both hands secondary school students before and after work. The results of the study, we concluded that affect physical performance of the child's individual way of performing operational and technological actions, rational selection techniques and methods of action, fatigue, general motor development.

Key words: motility, muscle tone, hard work, mental retardation, work, work rate movements.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2015 р.

Статтю прийнято до друку 20.09. 2015 р.

Рецензент: д.пед.н., проф. Миронова С.П.

УДК 376.1-056.34:811.161.2

Любич Н.В.

ДО ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті підіймається проблема спеціальної методики викладання української мови, здійснюється аналіз сучасних досліджень. Проведено теоретичний аналіз концептуальних засад, що складають підвалини становлення і розвитку спеціальної методики навчання української мови розумово відсталих учнів спеціальної школи. Зазначено, що мовознавча наука постійно розвивається, методичний та педагогічний досвід удосконалюється, з'являються сучасні дослідження, які спрямовані на пошуки нових ефективних методик формування мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку – розумовою відсталістю. У межах статті здійснено теоретичний аналіз сучасних досліджень, серед яких провідне місце займають праці, в яких надані методики формування та розвитку комунікативних умінь розумово відсталих учнів, формування орфографічних навичок у процесі навчання грамоти; зосереджено увагу на розвитку зв'язного усного та писемного мовлення. Мета статті – проаналізувати сучасний стан спеціальної методики української мови, визначити пріоритетні напрямки її подальшого удосконалення. Методи дослідження репрезентовані в статті – теоретичні: аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення наукових відомостей у галузі лінгвістики, психолінгвістики, мовознавства, корекційної психопедагогіки на досліджувану проблему з метою визначення стану її розробленості та перспективних напрямів вирішення.

Ключові слова: спеціальна методика української мови, урок української мови, спеціальна школа для розумово відсталих дітей, порушення інтелектуального розвитку, розумово відсталі учні.

Спеціальна освіта сьогодні має стійку тенденцію до визначення та удосконалення пріоритетних напрямів її подальшого розвитку, пов'язаних, в першу чергу, з подальшою розробкою методології здійснення корекційно-навчальної, корекційно-виховної, корекційно-розвивальної роботи. Особливе місце в навчальному процесі спеціальних шкіл для розумово відсталих дітей посідає вивчення мови та формування в учнів навичок письма і читання.

Спеціальна методика викладання української мови як самостійна дисципліна у XXI столітті виконує одне із найважливіших завдань – формування мовленнєвої діяльності учнів з розумовою відсталістю. Беручи за основу концептуальні засади розвитку спеціальної мовної освіти, сучасні дослідники пропонують різні методи і форми роботи, що застосовуються на уроках української мови у спеціальній школі.

До концептуальних засад спеціальної методики викладання української мови (СМУМ) належать:

- українська мова як рідна і державна в спеціальних закладах є засобом формування й розвитку мовної особистості, національно свідомого громадянина України;
- навчання української мови спрямоване на виховання мовної особистості – людини, яка любить, знає і береже рідну мову, з повагою ставиться до неї як до мови нашої держави, володіє її виражальними засобами, користується нею у своїй професійній діяльності й у повсякденному житті;
- формування й розвиток мовної особистості здійснюється у процесі оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням, читанням і письмом, сприйманням і продукуванням мовлення;